

عوامل اجتماعی و فرهنگی موثر در بروز خشونت در پسران (مطالعه‌ی موردی پسران ۲۰-۲۵ ساله منطقه ۱۵ شهر تهران در سال ۱۳۹۱)

دکتر ساسان ودیعه^۱

نرگس السادات باشتنی^۲

تاریخ دریافت: ۱۳۹۳/۴/۶ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۳/۸/۹

چکیده

انسان موجودی اجتماعی است و زندگی در جامعه علاوه بر مزایا و امتیازاتی که برای وی به ارمغان آورده است، مسائل و مشکلاتی را نیز به همراه آورده است. یکی از مسائل اجتماعی در ایران که در این پژوهش به آن پرداخته شده است، مسئله خشونت در میان جوانان است. هدف این پژوهش شناخت علل اجتماعی و فرهنگی بروز خشونت در جوانان است که جهت مطالعه آسانتر به مطالعه‌ی موردی پسران ۲۰-۲۵ ساله‌ی منطقه‌ی ۱۵ شهر تهران پرداخته شد. در این پژوهش به دلیل گستردگی موضوع سعی شده است تا از نظریات مختلفی مانند نظریه‌ی آگینز، نظریه انتقال فرهنگی ساترلند، یادگیری اجتماعی باندورا، نظریه‌ی آنومی و ساختار خانواده‌ی گود و نظریه ناکامی-پرخاشگری و نیز کنش اجتماعی پارسونز به صورت تلفیقی استفاده گردد. روش به کار برده شده در پژوهش حاضر، روش پیمایشی با تکنیک پرسشنامه می باشد که در پاسخ به سوالات به این نتایج دست یافته شد: میان وضعیت تحصیلی و بروز خشونت در جوانان ارتباط مستقیم و مثبت و بالایی وجود دارد. میان پایگاه اجتماعی-اقتصادی خانواده و بروز خشونت در جوانان رابطه معکوس و معنادار وجود دارد. میان مصرف موادمخدر و خشونت ارتباط معناداری دیده نشد و این فرضیه به اثبات نرسید. در سوال چهارم به رابطه معناداری میان از هم گسیختگی خانواده و خشونت دست یافته شد و در سوال آخر نیز به ارتباط معنادار میان برنامه‌های خشن رسانه‌ها و بروز خشونت رسیدیم.

واژه‌های کلیدی: پرخاشگری، گسستگی خانواده، خشونت در رسانه‌ها، پایگاه اجتماعی اقتصادی، اعتیاد به مواد مخدر

۱- هیات علمی گروه جامعه‌شناسی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران، نویسنده اصلی. sasan-vadiea@gmail.com

۲- کارشناس ارشد جامعه‌شناسی، مسئول مکاتبات.

۱. مقدمه

خوب زیستن و رسیدن به سعادت، آرزوی هر انسانی است. آدمی همیشه در پی دستورات و فرامینی بوده است که بتواند با عمل به آنها، مناسبات خود را با دیگران شکل بخشد. تا از این طریق عمر خود را بگذراند و بقای حیات خویش را تضمین کند. از این رو، آدمی نیازمند نظام ارزشها بوده است؛ نظامی که خوب و بد را برای او معین کند و در پیچ و خم زندگی راهنمای او باشد. اخلاق وسیله ای موثر برای بهتر زیستن است. پس فراگیری آن لازمه ی حیات بشری است (hawzeh.net) برترانداسل (۱۹۵۴) که در بسیاری از مسائل انسانی شک می کند، معتقد است اخلاق برای انسان لازم است. او می گوید: «افراد بشر، تند خو شهوتران، لجوج و تاحدی دیوانه هستند و به علت دیوانگی هایشان بر خود و بر دیگران مصیبت هایی وارد می کنند که ممکن است منجر به بدبختی های هولناکی شود. با اینکه زندگی توأم با احساسات خطرناک است، ولی اگر بخواهیم زندگی بشر لطف خود را از دست ندهد، احساسات هم باید حفظ شود، میان دو قطب احساسات و کنترل آنها تضادی وجود دارد. از همین تضاد درونی طبیعت بشر، احتیاج به اخلاق احساس می شود» (همان).

انسان از لحظه ی تولد تا هنگام مرگ به دیگران وابسته و نیازمند بوده و برای زنده ماندن از لحاظ جسمانی، روانی و اجتماعی به پرستاری و مراقبت دیگران نیاز دارد. انسان به تنهایی نمی تواند بار مشکلات خویش را بر دوش کشد. باید دانست که فرد از لحاظ اجتماعی بدون کمک دیگران، قادر به برآوردن نیازهای خود نبوده و به تنهایی نمی تواند به آرزوهای خود برسد. از ویژگی های بارز انسان ها، اجتماعی بودن و زندگی کردن به صورت گروهی است. از آنجا که رشد جوامع صنعتی باعث تراکم جمعیت و در نتیجه پیدایش مسائل پیچیده تر اجتماعی گردیده، بنابراین در جهان صنعتی امروزی، مشکلات اجتماعی بیش از حد، گسترش یافته و به میزان قابل ملاحظه ای بر اختلافات طبقاتی مردم افزوده شده است (فرجاد، ۱۳۷۷: ۹). تغییرات سریع اجتماعی و الگوی فرهنگی و نیز برخورد و تضاد میان هنجارها و نقش های اجتماعی، در ایجاد و گسترش مسائل اجتماعی نقش عمده ای داشته و به از هم پاشیدگی روابط متقابل اجتماعی منجر گردیده است (همان).

یکی از پدیده های اجتماعی که امروزه به یک مساله ی اجتماعی تبدیل گردیده است، خشونت است. در جامعه ی در حال گذار به سوی تمدن و تجدد ایران کنونی، هرروز شاهد نوعی خشونت در سطح جامعه هستیم. خشونت دانش آموزان مقاطع مختلف تحصیلی با یکدیگر، خشونت معلم با دانش آموزان در محیط آموزشی مدرسه، خشونت شوهر علیه همسر خود، خشونت زن علیه شوهر، خشونت پدر و مادر نسبت به فرزندان در محیط امن خانواده و خشونت جوانان و نوجوانان که در محیط های مختلف مخصوصاً در کوچه و خیابان های شهر نظاره گر آنها هستیم.

خشونت جزو مسائل اجتماعی حاد به شمار می رود که در تمام مناطق جغرافیایی و در میان تمام گروه های دینی، نژادی و در تمام سطوح تحصیلی، شغلی، اقتصادی و اجتماعی مشاهده می شود. گزارش های رسانه ها و نتایج پژوهش های مختلف در اکثر کشورهای دنیا منجمله اسمیت و شارپ (۱۹۹۵)، اولوئوس (۱۹۹۲) نشان می دهد که خشونت در سال های اخیر افزایش یافته و جدی تر شده است و شامل طیفی از اعمال عمدی خشن جسمی، روانی، عاطفی و کلامی می باشد که تاثیر منفی بر سلامت جسم و روان فرد و درک از خود به جای می گذارد. در واقع آمار های ارائه شده از سوی مراجع رسمی، نشان دهنده ی حضور جدی پدیده ی خشونت در ایران، حداقل در اشکالی چون قتل، خودکشی، فرار از خانه و نزاع است. یک نگاه گذرا به مقایسه ی آماری خشونت در اشکال قتل و خودکشی نشان می دهد که در سال ۲۰۰۰، میانگین قتل در جهان ۸/۸ (در صد هزار نفر) بوده و در ایران ۳/۶۴ بوده است. همچنین میانگین خودکشی در این سال در جهان ۱۴/۵ درصد و در ایران ۶/۶۳ گزارش شده است. اگرچه این مقایسه نشان می دهد که فاصله ی میزان خشونت در اشکال فوق

در ایران تا میانگین جهانی قابل ملاحظه است معهداً این ارقام هشداردهنده است. گذشته از این، سایر اشکال خشونت، هم چون خشونت های خانوادگی، کودک آزاری، خشونت در محیط کار و تحصیل و جرائم مالی نیز در جامعه ی ما به چشم می خورد اما آمار و اطلاعات معتبری در این زمینه وجود ندارد، این درحالی است که بسیاری از مصادیق خشونت به مراجع رسمی گزارش نمی شود (takbook.com).

در کلی ترین معنا، می توان خشونت را تحمیل اراده ی خویش بر دیگری از طریق فشار و آسیب جسمانی یا روانی در نظر گرفت که عنصر اصلی چنین تحمیلی، زور است که از طریق به کار بردن ابزار بر دیگری اعمال می شود، اما خشونت اجتماعی، خشونتی است که ممکن است از سوی فرد به فرد دیگری مثلاً از سوی پدر به فرزند، از سوی یک گروه به فرد، مثلاً خشونت باندهای شرور در اخاذی از یک فرد، یا از سوی یک گروه در برابر گروه دیگر، مثلاً در منازعات قبیله ای، روی دهد (khabaronline.ir).

این خشونت اجتماعی متأسفانه امروز، طیف وسیعی از جوانان را در جامعه ی ما دربرمی گیرد و این برای جامعه ی در حال گذار ما که نیازمند نیروی جوان سالم است و می خواهد آینده ی خود را به دست این جوانان بسپارد نگران کننده است. ایران دارای ساختار سنتی جوان است، بنابر این مطالعه و بررسی در زمینه ی مسائل و مشکلات جوانان جزء اولویت های پژوهشی قرار دارد. یکی از مهم ترین مسائلی که در رابطه با جوانان در تمام سطوح جامعه (دولت، آموزش و پرورش، خانواده و ...) مطرح است، مساله ناهنجاری های رفتاری جوانان است. در میان ناهنجاری های جوانان، پرخاشگری نمود بارزتری دارد و فراوانی آن بیشتر بوده و از لحاظ افزایش سن پرخاشگری در جوامع توسعه نیافته از جمله ایران، به عنوان یکی از مهم ترین مسائل اجتماعی کشورهای پیرامونی، خصوصاً کشورهای پیرامونی با ساختار سنتی جوان، مطرح می باشد. گزارشات متعدّد در نشریات و پژوهش های انجام شده، دلالت بر فراوانی پرخاشگری و افزایش بعد و گستردگی آن در بین جوانان و افزایش هرروزه و بیش از پیش مساله پرخاشگری جوانان دارد به نحوی که مشاهده می شود مساله پرخاشگری در بین جوانان، تقریباً همه گیر شده و نوعی از الگوی رفتاری پرخاش جویانه در بین جوانان و حتی دختران رفته رفته بیشتر نمود پیدا می کند. مستندات مکتوب نیز حاکی از افزایش چشم گیر آمار جرائم می باشد. بنابر این می توان گفت که مساله پرخاشگری جوانان در ایران، منشا و زمینه ی اجتماعی دارد و نگرانی هایی را در باب مسائل تربیتی، آموزشی و هویتی جوانان هم برانگیخته است (تنهایی و دیگران، ۱۰، ۱۳۸۸-۱۱). پرسش اصلی این پژوهش آن است که چه عوامل اجتماعی و فرهنگی زمینه ساز افزایش پدیده خشونت در میان جوانان، مخصوصاً پسران، شده است؟ در این پژوهش در خصوص ارائه فرضیه ها از نظریه های اگینز (۱۹۹۷)، ناکامی منزلتی^۱ کوهن (۱۹۵۵)، ناکامی- پرخاشگری^۲ (۱۹۳۷)، فشار ساختاری^۳ (۱۹۶۸)، انتقال فرهنگی^۴ ساترلند (۱۹۳۹)، آنومی و ساختار خانواده^۵ ویلیام گود (۱۹۸۹) و نیز نظریه ی کنش اجتماعی^۶ پارسونز (۱۹۷۳) استفاده شده است. اگینز (۱۹۹۷) معتقد بود که ارتکاب جرم، نتیجه مستقیم حالات منفی مؤثر از قبیل عصبانیت، ناکامی، افسردگی، ناامیدی و ترسی است که این عوامل خود نتیجه شکست در دستیابی به اهداف، گسست بین انتظارات و دستاوردها، حذف محرک مثبت یا خوشایند و وارد کردن یک محرک منفی یا ناخوشایند است.

1. Status information
2. Frustrating-aggression
3. Structural strain
4. Cultural transmission
5. Nvmy and family structure
6. Social action

بنا بر نظریه کوهن (۱۹۵۵)، با عنوان ناکامی منزلتی، وی کجروی را به پایگاه اجتماعی و طبقات منسوب می کند و منشا این رفتارها را عدم دسترسی به اهداف مورد قبول جامعه می داند.

نظریه فشار ساختاری (۱۹۳۷) عنوان می کند که جرم، در اثر تضاد بین اهداف و وسایل رسیدن به این اهداف در جامعه، به وجود می آید و رفتار انحرافی نتیجه ی فشاری است که جامعه به مردم وارد می کند و آن ها را وادار به کجروی می کند. وقتی فرد در پایگاه منزلتی پایینی قرار دارد و از لحاظ اقتصادی و اجتماعی توانایی بسیار کمی برای رسیدن به اهداف متعالی زندگی دارد دچار فشار و گاهی ناکامی می شود که یکی از نتایج آن بروز خشونت است.

نظریه ی ناکامی - پرخاشگری (۱۹۶۸)، تئوری که از معروف ترین و رایج ترین نظریه های درباره خشونت و پرخاشگری است، ناکامی را به عنوان عامل به وجود آورنده تمایلات پرخاشگریانه در نظر می گیرد. تئوری ناکامی - پرخاشگری مبتنی بر مجموعه ای از دیدگاه های نظری است که پرخاشگری را به طور عمده ملهم از یک سائق بیرونی برای آسیب وارد کردن به دیگران در نظر می گیرد (محسنی تبریزی، ۱۳۸۱: ۷-۱۳۶).

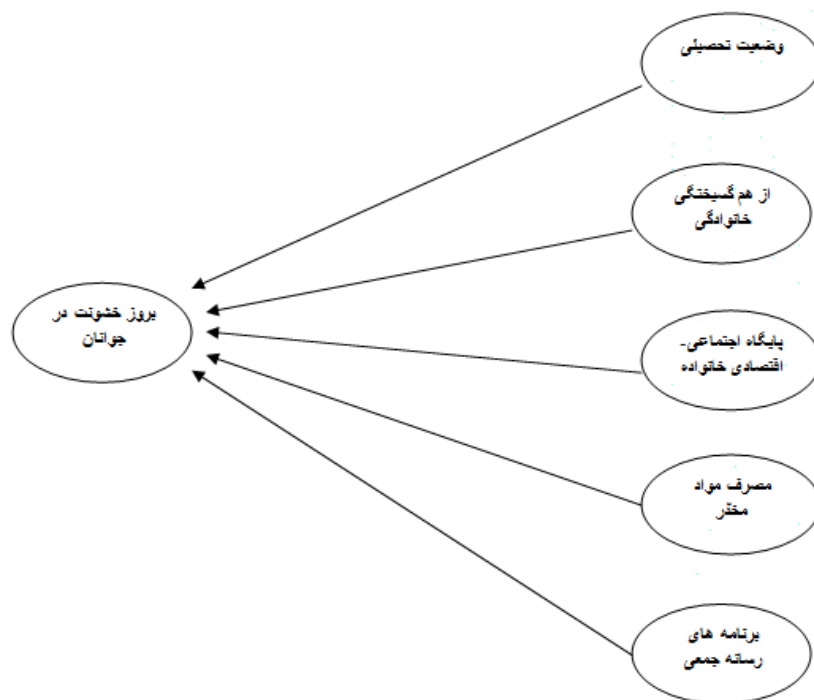
نظریه ی انتقال فرهنگی ساترلند (۱۹۳۹)، یکی از منابع انتقال فرهنگی را محیط خانواده می داند. فرد در خانواده خشن، خشونت را از والدین خود می آموزد و در ذهن خود آن را پذیرفته و به عنوان راهی برای رسیدن به حق خویش و اهداف خود می داند و همچنین، ارزش ها و هنجارها از طریق تکرار و مشاهده آن قابل یادگیری هستند.

نظریه ویلیام گود به نام آنومی و ساختار خانواده (۱۹۸۹) بیان گر آن است که خانواده مهمترین آژانس اجتماعی کننده است و هرگونه نابسامانی و بی سازمانی در این نهاد و ساختار آن در بروز و توسعه و تکوین شخصیت بزهکار و کجرو دخیل است. به نظر وی هنگامی که یک یا چند تن از اعضای خانواده نتوانند وظایف و نقش خود را بطور مناسب و شایسته ای انجام دهند، گسیختگی خانوادگی به وجود می آید.

در نظریه ی کنش اجتماعی (۱۹۷۳)، پارسونز فرد را کنشگر اجتماعی به حساب می آورد که در تعامل با صحنه های خشونت آمیز تلویزیونی کنش هایی درون او صورت می گیرد و متعاقب آن رفتاری خشونت آمیز از او سر میزند. بنابر نظر وی، انسان ها موجوداتی منفعل نیستند و از قدرت تفسیر و ارزیابی محیط بیرونی برخوردارند؛ به عبارت دیگر هنگامی که کودکان، نوجوانان و جوانان به تماشای خشونت تلویزیونی می نشینند، بطور مستقیم تحت تاثیر صحنه های خشونت آمیز و رفتار بازیگران آن قرار نمی گیرند، بلکه رفتار آن بازیگران را تفسیر و ارزیابی می کنند.

مدل پژوهش

مدل در نظر گرفته شده این پژوهش بدین قرار میباشد:

فرضیه های پژوهش

- به نظرمی رسد بروز خشونت در جوانانی که افت یا شکست تحصیلی یا ترک تحصیل داشته اند بیشتر است.
- به نظر می رسد بروز خشونت در جوانانی که وضعیت اجتماعی-اقتصادی خانوادگی خوبی ندارند بیشتر است.
- به نظر می رسد جوانانی که به مصرف مواد مخدر می پردازند خشونت بیشتری نشان می دهند.
- به نظر می رسد جوانانی که در خانواده های از هم گسیخته و دارای ارتباطی تقریباً سرد و یا تک سرپرست زندگی می کنند بیشتر خشونت خود را بروز می دهند.
- به نظر می رسد که تماشای فیلم ها و بازی های کامپیوتری که خشونت در آنها دیده می شود بر بروز خشونت در جوانان تاثیر دارد.

۲. روش

باتوجه به موضوع مورد بررسی، روش انجام این پژوهش در بخش نظری، کتابخانه‌ای و اسنادی و در بخش عملی، پیمایشی می‌باشد. روش های اسنادی یکی از مهم ترین ابزارهای پژوهش، محسوب می شوند که در آن ها از منابع موجود کتابخانه ای مانند نامه ها، گزارشات، مجلات، کتب و ... استفاده می شود. نوع پژوهش پیمایش بر ساختن فرضیه و آزمون آن و تحلیل روابط بین متغیرهای دستکاری نشده توجه دارد. پژوهش پیمایشی متغیرهایی را انتخاب می کند که هم اکنون یا قبلاً وجود داشته اند. تحقیق پیمایشی با انتخاب و مطالعه نمونه های منتخب از جامعه ای کلی به بررسی میزان شیوع، توزیع و روابط متقابل متغیرهای فردی و اجتماعی می پردازد (کرلینجر، ۱۳۷۴: ۶۵ و دواس، ۱۳۷۶: ۱۵).

جامعه آماری پژوهش حاضر جوانان (پسران) ۲۰ تا ۲۵ سال منطقه ۱۵ شهرداری تهران می باشد که تعداد آنان در سال ۱۳۸۹، ۴۷۸۰۲۷ نفر می باشد.

روش نمونه گیری در این پژوهش شیوه نمونه گیری تصادفی ساده است. برای تعیین حجم نمونه از فرمول نمونه گیری کوکران که در زیر می آید استفاده شده است:

$$n = \frac{Nz^2 \cdot pq}{Nd^2 + z^2 pq}$$

$N =$ حجم جامعه (۴۷۸۰۲۷)

$P =$ نسبت افراد جامعه که دارای یک ویژگی خاص هستند (۰/۵)

$q = (1 - P) = 0.5$ در اینجا به دلیل این که جامعه آماری مورد نظر یک متغیر دو وجهی (جنس) است لذا p و q هر دو ۰/۵ محاسبه می شوند ،

$d =$ اشتباه مجاز (۰/۰۷)

$Z =$ ضریب متناظر با احتمال اشتباه در سطح معین $(1 - \alpha)$ (۱/۹۶)

$n =$ حجم نمونه (۱۹۶) بر اساس فرمول بالا حجم نمونه ۱۹۶ نفر انتخاب شد.

در این پژوهش جهت سنجش اعتبار متغیرها از اعتبارسازه ای از طریق تحلیل عاملی استفاده گردید که در جدول زیر بیان شده است.

جدول شماره (۱): ضرایب اعتبار و روایی

متغیر	ضریب آلفای کرونباخ	ضریب KMO	بارتلت
خشونت جوانان	۰/۸۵۸	۰/۷۷۶	۰/۰۰۰
خانواده ازهم گسیخته	۰/۹۴۵	۰/۶۷۶	۰/۰۰۰
تماشای فیلم هاوبازیهای	۰/۸۲۱	۰/۷۲۱	۰/۰۰۰
خشونت بار			
شکست تحصیلی	۰/۷۵۶	۰/۶۶۷	۰/۰۰۶
پایگاه اقتصادی و		۰/۷۲۱	۰/۰۰۰
اجتماعی خانواده			
مصرف مواد مخدر		۰/۶۰۰	۰/۰۲۶

از جمله روش های رایج در تکنیک پیمایش، پرسشنامه ومصاحبه است. ابزار گردآوری اطلاعات در این کار، پرسشنامه می باشد، بدین ترتیب که به منظور دستیابی به اهداف پژوهش سئوالاتی (بسته) باتوجه به فرضیات و متغیرهای تحقیق تنظیم شده، در اختیار پاسخگو (نمونه مورد نظر) قرار گرفت. جهت تجزیه و تحلیل داده ها به دو روش تحلیل توصیفی و تحلیل استنباطی از برنامه spss استفاده شد. جهت سنجش اعتبار متغیرها از روش تحلیل عاملی استفاده گردید.

۳. یافته ها

در مورد وضعیت تحصیلی پاسخگویان ۱,۵ درصد پاسخگویان بیسواد، ۹,۲ درصد پاسخگویان سواد ابتدایی و راهنمایی، ۴۳,۴ درصد دیپلم، ۲۸,۶ درصد فوق دیپلم، ۱۱,۷ درصد لیسانس و ۵,۶ درصد نیز تحصیلات فوق لیسانس و بالاتر داشته اند. ۳۹,۳ درصد پاسخگویان در پایگاه اجتماعی و اقتصادی پایین، ۴۰,۸ درصد دارای پایگاه اقتصادی و اجتماعی متوسط به پایین، ۱۴,۳ درصد متوسط به بالا و ۵,۶ درصد در پایگاه اقتصادی و اجتماعی بالا قرار می گیرند. براساس یافته‌های این تحقیق ۶۱,۲ درصد پاسخگویان تجربه مصرف مواد مخدر داشته اند و در پاسخ به سؤال آیاتاکنون برایتان پیش آمده است که از مواد مخدر استفاده کنید؟ جواب بلی داده اند و در مقابل ۳۸,۸ درصد نیز در پاسخ به این سؤال جواب منفی داده اند. براساس یافته‌های این تحقیق از بین افرادی که تجربه مصرف مواد مخدر داشته اند ۵ درصد مصرف بسیار زیاد، ۲۳,۱ درصد مصرف زیاد، ۲۳,۱ درصد مصرف متوسط، و ۲۳,۱ درصد مصرف کم و در نهایت ۲۵,۶ درصد نیز مصرف بسیار کمی داشته اند. با توجه به این نتایج می توان دریافت که تقریباً ۶۰ درصد پاسخگویان به نسبت نمونه مصرف مواد بالایی داشته اند. ۵۷,۷ درصد از پاسخگویان والدینشان با هم زندگی می کنند، اما درصد نسبتاً قابل توجهی نیز تک سرپرست هستند که درصد آن به نسبت دلایل زیر بدین ترتیب بوده است که ۱۲,۲ درصد به دلیل ترک کردن یکی از والدین، ۶,۱ درصد به دلیل طلاق و در نهایت ۱۰,۷ درصد نیز به دلیل فوت یکی از والدین تک سرپرست شده اند. در کل از مجموع پاسخگویان ۳۰ درصد تک سرپرست بوده اند. البته شایان ذکر است که ۱۳,۳ درصد نیز به این سؤال تحقیق جواب نداده اند. ۴,۶ درصد پاسخگویان به فیلم های خشونت بار علاقه نداشتند ولی ۵۳,۱ درصد علاقه متوسط و ۴۲,۳ درصد از پاسخگویان به فیلم های خشونت بار علاقه زیادی داشتند.

فرضیه شماره (۱): به نظرمی رسد بروز خشونت در جوانانی که افت یا شکست تحصیلی یا ترک تحصیل داشته اند بیشتر است.

متغیر	ضریب همبستگی	میزان معناداری
افت تحصیلی	$r = ۰,۵۲۵$	$sig = ۰,۰۰۰$

در نتیجه ی آمار های به دست آمده این فرضیه با ضریب همبستگی $۰/۵۲۵$ و با ۹۹ درصد اطمینان به اثبات و قبول رسید. براین اساس میان شکست تحصیلی و بروز خشونت در جوانان ارتباط مستقیم و مثبت و بالایی وجود دارد و در مدل علی پژوهش بیشترین تاثیر را از میان عوامل فرض شده ی تاثیر گذار بر خشونت جوانان دارا می باشد. یعنی کسانی که در تحصیلات خود دچار شکست یا افت تحصیلی یا ترک تحصیل شده اند نتایج پاسخ های آنان به پرسشنامه اینگونه افراد نشان داده است که بیشترین خشونت را داشته اند و تحصیلات و عدم موفقیت در آن می تواند علت بسیار مؤثر و مهمی در بروز خشونت باشد، پس این فرضیه تایید شد .

فرضیه شماره (۲): به نظر می رسد بروز خشونت در جوانانی که وضعیت اجتماعی- اقتصادی خانوادگی خوبی ندارند بیشتر است.

متغیر	ضریب همبستگی	میزان معناداری
پایگاه اجتماعی- اقتصادی	$r = ۰,۲۳۸$	$sig = ۰,۰۰۱$

در این فرضیه با ضریب همبستگی $0/238-$ و 99% درصد اطمینان، رابطه معناداری بین پایگاه اجتماعی و اقتصادی و بروز خشونت در بین جوانان وجود دارد اما این رابطه یک رابطه معکوس است؛ بدین معنی که با افزایش پایگاه اقتصادی و اجتماعی افراد میزان بروز خشونت کاهش و با کاهش پایگاه اجتماعی و اقتصادی میزان بروز خشونت در بین جوانان افزایش پیدا می کند، به عبارت ساده تر میتوان گفت که بروز خشونت در جوانان طبقات اقتصادی و اجتماعی بالا، پایین و در طبقات اجتماعی و اقتصادی پایین، بالا می باشد.

فرضیه شماره (۳): به نظر می رسد جوانانی که به مصرف مواد مخدر می پردازند خشونت بیشتری نشان می دهند.

متغیر	ضریب همبستگی گاما	میزان معناداری
مصرف مواد مخدر	$r = -0/049$	$sig = 0/600$

این فرضیه با 95% درصد اطمینان و ضریب همبستگی $0/049-$ تایید نشد؛ یعنی بنابراین نتایج بدست آمده از آمارها هیچ رابطه ی مستقیم و معناداری بین مصرف مواد مخدر در جوانان و بروز خشونت در آنان وجود ندارد. این عامل تاثیر مستقیم و مثبتی بر افت و شکست تحصیلی داشته است. یعنی مصرف زیاد مواد مخدر با افت تحصیلی رابطه مثبت و مستقیم داشته و با افزایش مصرف مواد مخدر افت تحصیلی نیز افزایش می یابد. اما میان مصرف مواد مخدر و بروز خشونت در جوانان رابطه معناداری یافت نشد و این فرضیه رد شد.

فرضیه شماره (۴): به نظر می رسد جوانانی که در خانواده های از هم گسیخته و دارای ارتباطی تقریباً سرد و یا تک سرپرست زندگی می کنند بیشتر خشونت خود را بروز می دهند.

متغیر	ضریب همبستگی	میزان معناداری
ازهم گسیختگی خانواده	$r = 0/396$	$sig = 0/000$

نتیجه به دست آمده نشان داد که فرض تاثیر تک سرپرستی و تک والد بودن بر بروز خشونت رد شد و رابطه ی معناداری بین این دو دیده نشد اما در فرض ارتباط خانواده ی از هم گسیخته با بروز خشونت با ضریب همبستگی $0/396$ و 99% درصد اطمینان این فرضیه تایید شد. پس نشان میدهد که در خانواده هایی که روابط آن ها سرد می باشد و یا والدین در حالت متارکه و مشاجره زیاد می باشند احتمال این که جوان دچار حس خشونت و ابراز آن شود، می رود. فرضیه: به نظر می رسد که تماشای فیلم ها و بازی های کامپیوتری که خشونت در آنها دیده می شود بر بروز خشونت در جوانان تاثیر دارد.

متغیر	ضریب همبستگی	میزان معناداری
تماشای فیلم وبازی خشونت بار	$r = 0/433$	$sig = 0/000$

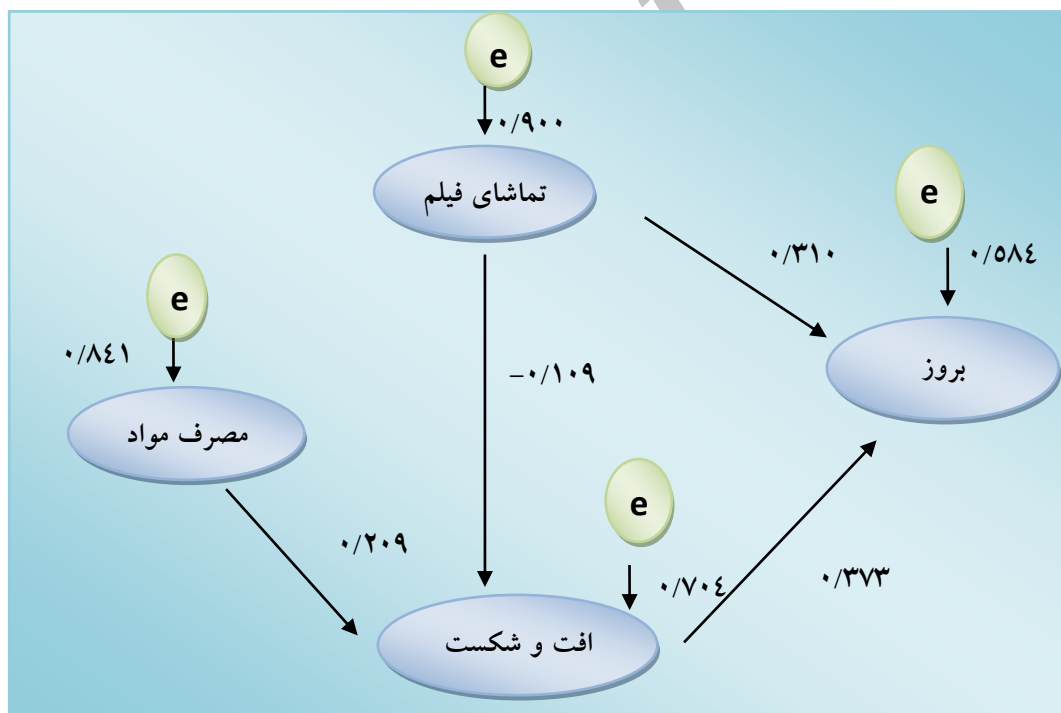

ارقام و آمار منتج شده از این پژوهش نشان میدهند که فرض رابطه ی بین تماشای فیلم های خشن و انجام بازی های کامپیوتری خشونت بار و بروز خشونت در جوانان درست می باشد . این فرضیه با ضریب همبستگی ۰/۴۳۳ و ۹۹ درصد اطمینان تایید و مقبول گشت .

جدول شماره (۲): همبستگی متغیرهای مستقل با متغیر وابسته

متغیرهای مستقل	R	Sig	N
پایگاه اجتماعی و اقتصادی	-۰,۲۳۸	۰,۰۰۱	۱۹۶
میزان مصرف مواد مخدر (ضریب گاما)	-۰,۰۴۹	۰,۶۰۰	۱۲۱
تماشای فیلمها و بازیهای کامپیوتری	۰,۴۳۳	۰,۰۰۰	۱۹۶
شکست تحصیلی	۰,۵۲۵	۰,۰۰۰	۱۹۶
خانواده از هم گسیخته	۰,۳۹۶	۰,۰۰۰	۱۹۶

با استفاده از تحلیل و پردازش مدل از طریق رگرسیون چند متغیره و به دست آوردن مقادیر بتا به مدل علی زیر دست یافته شد.

باتوجه به مدل علی به دست آمده و نیز جدول مربوط به تأثیرات متغیرها نکات ذیل برای ماروشن می شود: متغیرافت و شکست تحصیلی با دارا بودن اثر کل به اندازه (۰/۳۷۳) در تبیین واریانس متغیر بروز خشونت جوانان از بیشترین قدرت برخوردار است. بعد از این متغیر، متغیر تماشای فیلمهای خشن با داشتن اثر کل (۰/۳۱۰) واریانس متغیر بروز خشونت

جوانان را تبیین می کنند و بقیه متغیرها مانند مصرف موادمخدر و نیز تماشای فیلم های خشن به صورت غیرمستقیم در تبیین بروز خشونت جوانان موثرند.

جدول شماره (۳): میزان اثرمتغیرهای مستقل برمتغیروابسته

متغیر	اثرمستقیم	اثرغیرمستقیم	اثرکل
افت وشکست تحصیلی	۰/۳۷۳	ندارد	۰/۳۷۳
تماشای فیلمهای خشن	۰/۳۱۰	-۰/۱۰۹	۰/۲۶۲
مصرف موادمخدر	ندارد	۰/۲۰۹	۰/۲۰۹
جمع کل اثرات	۰/۶۸۳	۰/۱۰۰	۰/۸۰۴

جدول شماره (۴): مدل رگرسیون چندمتغیره برای تبیین بروز خشونت

متغیرها	متغیرهایی که واردمعادله شدهاند		مقدار t	Sig
	ضرایب غیراستاندارد B	ضرایب استاندارد Beta		
تماشای فیلم	.305	.064	4.742	.000
خانواده از هم گسیخته	.123	.072	1.711	.089
پایگاه اقتصادی و اجتماعی	.071	.065	1.097	.274
شکست تحصیلی	.367	.072	5.111	.000
مصرف مواد مخدر	.041	.137	.301	.763

بنابراین از ۵ فرضیه قید شده در ابتدای پژوهش، ۴ فرضیه اثبات و تایید شد و ۱ فرضیه (ارتباط مصرف مواد مخدر و بروز خشونت در جوانان) رد شد. همچنین از میان این ۴ عامل، تماشای فیلم و بازی کامپیوتری خشن و نیز افت تحصیلی تأثیری مستقیم بر بروز خشونت داشت و از میان این دو، افت تحصیلی یا شکست تحصیلی بیشترین همبستگی و تأثیر را بر خشونت داشت.

۴. بحث

با توجه به هدف پژوهش حاضر که شناسایی علل اجتماعی و فرهنگی بروز خشونت در پسران ۲۵-۲۰ ساله منطقه ۱۵ شهر تهران در سال ۱۳۹۱ بود، به این نتیجه گیری کلی دست یافته شد که از میان علل اجتماعی و فرهنگی فراوانی که می توانند در بروز این پدیده ی اجتماعی موثر باشند با توجه به فرضیه های در نظر گرفته شده، میزان موفقیت تحصیلی جوانان تأثیر بسیار بسزا و قوی بر بروز خشونت و پرخاشگری در جوان می تواند داشته باشد و پس از آن بیشترین تأثیر را تماشای فیلم ها خشن و انجام بازی های رایانه ای خشونت بار توسط جوان بر خشونت وی می تواند داشته باشد. همچنین پایگاه اجتماعی- اقتصادی که خانواده ی وی در آن جای گرفته اند و به نوعی سازنده ی نگرش و برخورد او با خود، خانواده و جامعه است یکی از عوامل اجتماعی و فرهنگی تأثیرگذار بر این مساله ی اجتماعی است. نمی توان نقش گرمی و

صمیمیت خانواده را در حس آرامش و امنیت جوان نادیده گرفت و یکی از عوامل موثر در پژوهش نیز این عامل شناخته شد. با توجه به جوان بودن ساختار جامعه ی ایران نمی توان از کنار این مساله ی اجتماعی به سادگی گذر کرد و پژوهش انجام شده، می تواند به نوعی گویای ضرورت پژوهش و تلاش در رسیدگی به این مساله ی باارزش باشد امید است تا محققین بعدی نیز به این مساله ی خطیر توجه کافی مبذول دارند.

خشونت جوانان در تمام دنیا و به طور روزانه، به وسیله روزنامه‌ها و رسانه‌های ارتباط جمعی گزارش می‌شود. قتل‌ها و حمله‌های غیرکشنده جوانان، سهم عمده‌ای از بار مرگ‌های زودرس، آسیب‌ها و ناتوانی‌ها را تشکیل می‌دهد. درک عوامل خطر ساز توسعه‌دهنده خشونت جوانان، برای سیاست‌گذاری موثر و برنامه‌ریزی دقیق در زمینه پیشگیری از خشونت ضروری است.

از جمله پیشنهاداتی که می توان در راستای این پژوهش و نتایج حاصل از آن ارائه داد موارد زیر می باشد :

- اولین و موثرترین عامل که در این پژوهش در بروز خشونت جوانان تعیین شد، وضعیت تحصیلی جوان است. افت یا شکست تحصیلی در این پژوهش موثرترین عامل شناخته شد. اولین پیشنهاد نیز در رابطه با نظام آموزشی و تربیتی است. به نظر می آید در نظام آموزشی ما بیشتر از آنچه که به تربیت اخلاقی فرد توجه شود به نمره و کارنامه توجه می شود. افت تحصیلی به غیر از مواردی که نتیجه هوش بسیار پایین در دانش آموز باشد، نتیجه ی مشکل روحی در او است. کسی که ضریب هوشی متوسط و در مواردی ضریب هوشی بالا دارد اگر دچار افت یا شکست تحصیلی شود نمی توان عامل آن را ناتوانی ذهنی و هوشی فرد در نظر گرفت. در اینجا افت حاصل شده ناشی از مشکلات درونی فرد است. مشکلاتی که اگر معلم یا اولیا مدرسه به آن بیشتر توجه کنند به معنای واقعی میتوان نام آموزش و پرورش را به این نهاد اختصاص داد. باید سعی شود در مدارس که به عنوان نهاد دوم و در واقع بعد از خانواده اصلی ترین مرکز شکل گیری شخصیت فرد شناخته شده است به تربیت درون و شخصیت کودک و نوجوان و جوان بیشتر توجه شود. در واقع باید کمی در نظام آموزشی خود از توجه به کمی گرایی به سمت تمرکز به کیفی گرایی و تربیت و پرورش حرکت کنیم.

- نظارت هرچه بیشتر سازمان های مربوطه می تواند در کنترل پخش و اشاعه فیلم ها و سریال ها و بازی های کامپیوتری خشن که در آن ها قهرمانان داستان با زور به پیروزی می رسند و هیجان بسیار زیادی را در بیننده ایجاد کرده و برای او الگوی نقشی به عنوان یک فرد جامعه ایجاد می کنند و به او این آموزش را می دهند که برای احقاق حق خود بهترین راه استفاده از زور است، بسیار تاثیرگذار باشد. تهیه و تولید فیلم ها و بازی هایی که در عین هیجان انگیزی و تولید انرژی در جوان، آموزنده و دارای وجهه مثبت باشد در این راستا تاثیر بسزایی دارد. نکته دیگری که امروزه کمتر به آن توجه می شود ، نظارت والدین بر دیدنی ها و شنیدنی های جوان است . پدر و مادر باید مثل یک دوست در بیشتر مواقع حتی خود نیز در بازی های کامپیوتری جوان شرکت داشته باشند تا از محتوای آن با خبر شده و در صورت نامناسب بودن با روش های مفید و مناسب بازی های دیگری را جایگزین این بازی ها کنند. پس می توان با نظارت و کنترل دقیق تر از سمت جامعه و خانواده باعث کمتر شدن تاثیرات مخرب این قبیل رسانه های دیداری شد.

- برای جلوگیری از خشونت در جوانان و نوجوانان مهمترین اصل، تشنج زدایی از محیط زندگی و تامین نیازهای ضروری و فراموش شده ی آنان است به شکلی که ارضاکننده ی نیازهای روحی و روانی شان باشد. ضروری است که در عین حال روحیه ی جوانان و نوجوانان همیشه مورد تقویت قرار بگیرد و پس از هر شکست به او جرات و اطمینان داد که می تواند پیروز میدان باشد، البته ضمن آنکه باید در نظر داشت برای از بین بردن روحیه ی خشونت بار جوانان

نمی شود آنان را در محیطی بسته و ایزوله قرارداد و خارج از زمینه رشدشان (محیط خانواده ، مدرسه و محیط اطراف) در نظر گرفت. اگر این پرخاشگری ها و خشونت های ناشی از نارسایی در مناسبات رفتاری مربوط به هر کدام از این محیط ها باشد، طبیعتاً در مشاوره ها باید جدّی تر به عمق قضایا بنگریم.

- پیشنهاد آخر در این پژوهش این است که دولت باید برای وضعیت ازدواج و اشتغال جوانان چاره ای جدی بیاندیشد. وضعیت امروزی جامعه ی برای جوان ترس از آینده و ازدواج را به همراه دارد و سبب میشود تا بسیاری از امیال و آرزوهای جوان که از طریق ازدواج می تواند برآورده شود سرکوب و بی پاسخ مانده و در اثر مرور زمان سبب ناهماهنگی در رفتار و ایجاد بسیاری از مشکلاتی که امروزه شاهد آن هستیم، شود.

Archive of SID

منابع

- اعزازی، شهلا (۱۳۸۰). خشونت در خانواده. تهران: نشر سالی.
- اقلیما، مصطفی (۱۳۸۳). انضباط اجتماعی و نقش آن در پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی. (چاپ اول). تهران: انتشارات معاونت اجتماعی و ارشاد ناجا.
- بیرو، آلن (۱۳۷۵). فرهنگ علوم اجتماعی. (باقر ساروخانی، مترجم). تهران: انتشارات کیهان.
- ترکاشوند، علی؛ حاجی کاظم، علی (۱۳۸۵). خشونت جوانان. نشریه حمایت. شماره ۳.
- تنهایی، ابوالحسن و دیگران (۱۳۸۸). بررسی زمینه‌های اجتماعی پرخاشگری جوانان در ایران. فصلنامه تخصصی جامعه‌شناسی. سال پنجم. شماره ۱.
- دو اس، دی، ای (۱۳۷۶). پیمایش در تحقیقات اجتماعی. (چاپ اول). (هوشنگ نایی، مترجم). تهران: نشر نی.
- رسول زاده اقدم، صمد (۱۳۸۱). عوامل مؤثر بر خشونت علیه کودکان در خانواده‌های تهران. پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه شهید بهشتی تهران.
- ساروخانی، باقر (۱۳۷۵). درآمدی بر دایره‌المعارف علوم اجتماعی. (چاپ اول). تهران: نشر کیهان.
- شایان مهر، علیرضا (۱۳۷۹). دایره‌المعارف تطبیقی علوم اجتماعی. (کتاب دوم). تهران: انتشارات کیهان.
- فرجاد، محمدحسین (۱۳۷۷). رو در رو با مشکلات و اختلال‌های روانی- رفتاری در خانواده. (چاپ دوم). تهران: نشر بدر.
- کرلینجر، فرد، ان (۱۳۷۴). مبانی پژوهش در علوم رفتاری (چاپ اول). (حسن پاشاشریفی و جعفر نجفی زند، مترجمان). تهران: نشر آوای نور.
- محسنی، منوچهر (۱۳۸۶). جامعه‌شناسی انحرافات اجتماعی. تهران: نشر طهوری.
- محسنی تبریزی، علیرضا (۱۳۸۳). وندالیسم. تهران: نشر آن.
- محسنی تبریزی، علیرضا؛ رحمتی، محمدمهدی (۱۳۸۱). سیری در مفاهیم و نظریه‌های خشونت، پرخاش و پرخاشگری به منظور ساخت و ارائه یک مدل علی- توصیفی خشونت در ورزش. نامه علوم اجتماعی. شماره ۱۹.
- Thio, A, 1998. Deviant Behavior. New York: McGraw Hill
- W.H.O, 2002. World Report on Violence and Health. Geneva: W.H.O
- www.hawzeh.net
- www.khabaronline.ir
- www.sid.ir
- www.takbook.com